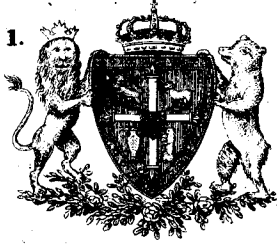
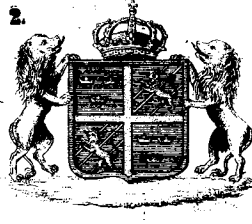

Fig. 1.

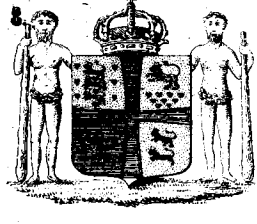
A. 1570.

Fig. 2.

A. 1570.

Fig. 3.

A. 1570.

Historisk-heraldisk Fremstilling af Kongeriget Norges Vaaben, og Sammes Afbildning i Bannere, Flag, Mynter og Sigiller, af P. Petersen, Nidelsmand til Hanevoll i Laurdal, Bergraad og Bergmester, Medlem af det Kongl. Videnskabers Selskab i Thronhjem.

(Første Afdeling).

I de norske Oldskrifter, saavel i bunden, som ubunden Stil, forekommer jevnlig Beskrivelse paa Krigernes pragtfulde Kustning, og omtales Forskjellen i de paa Vaabnene anbragte Skjoldemærkers Farver. Ofte vare de gyldne Hjelmpryde med dyrebare Edelstene.

I Kong Olaf Trygvessons rødmalede, med Guldblag indlagte, Skjold stod en forgyldt Løve ¹⁾.

I Nials Saga, hedder det om Helge (A. C. 998) at han var iført rød Kjole, Hjelm, og et rødt Skjold med en Løve til Skjoldemærke ²⁾.

Nylig er en fin Sølvmynt (15 lødig) bleven beskrevet, med Præg af Kong Hakon Nidelsken, som regjerede i Norge fra 933 til 968, ziret paa Bagsiden med den kristne Læres Emblem (Sindbilledet) Korsmerket, og en anden sin Mynt, med Præg af Kong Olaf Trygvesson, som regjerede fra 995 til Aar 1000, ligledes med Korsmerket paa Bagsiden ³⁾.

Lige fra de tidlige Aarhundreder af vor Tidregning anføres Merket (Flaget) anbragt i Eskibenes Forskavn, og dets Forsvar, betropet til de tappreste Mænd (Stafubni).

De norske Strids-Dreer vare især bekjendte, ei alene for deres kostbare Indfatninger, men og af deres indvortes Fuldkommenhed, saa at den mægtige Knut, Konge i Danmark af den Norske Linie, søgte at forbyde sig dermed.

Især har Olaf den Helliges Stridsbære, Hel kaldet, opvakt en saa levende Erindrings om denne tappe og navnkundige Norges Konge, at den i Løbet af flere Aarhundreder, saavel inden- som udenlands, er bleven anset for en væsentlig Bestanddeel af det Norske Riksvaabens fornemste Skjoldemærke: den gyldne Løve i rødt Feldt, med Blafs-Dren i sine Forkløer. Den samme Strids-Dre førte ogsaa Sønnen Magnus den Gode i det merkverdige Slag mod Venderne paa Hinnfogs Hede i Jylland, hvor 15000 Fiender efter Snorros Beretning bleve nedlagte ⁴⁾.

Dyrindeligen anbragtes Skjoldemærker i enkelte Personers Vaaben; siden tilegnede Nidels- og Witterne sig deres Brug, og i Tidens Løb bleve de af Keiserer og Konger optagne som bestemte og uforanderlige Adskillelses-Tegn for de europæiske Riger og Lande, først i Skjolde og Bannere, og derefter ligesaa i Indseigle og paa Mynter, efterat Korstøgene og de saakaldte Ridderpæl (Turniere) i det ellevte Aarhundrede vare komne i Gang.

¹⁾ Svaning, efter Lardæla-Saga. N. H. 2 D. S. 399.

²⁾ Helgi var i raumom Kyrtli, hjalm á hafdi ok raumom skjöld ok markadr á hjorts — Kári hafdi hjalm gylltan skjöld ok var drögat á leo. (Sagan af Niali, S. 43) — "Helgius in rubra tunica, galeatus, rutilumque ferens clypeum, cervina insignitum eskigie — Karius utens deaurata galea, scutoque imagine picto leonina." Hist. Niali, p. 306.

³⁾ Ramus om nogle gamle Mynter. Sk. L. S. Skf. 21 B. S. 275.

⁴⁾ "Magnus Konungr hafdi ytzata rauda silki scyrto, octoci hönd sér oxina Hel er átt hafdi Olafs Konungz." — Magnus rex cæteria vestibus sericum superinduit rubri coloris amiculum, manumque securi armavit, dicta Hel, quam pater ejus Olafus possederat." Saga af Magn. Gode, c. 29.

Fra dette ældgamle Rige udgik, i sin Grundskikkelse, Vaabenkundskabens Sindbildslære (Heraldik), som senere, i Forbindelse med Læren om haandskrevne Old-Dokumenters Bedømmelse og Brug (Diplomatik), uddannedes i Lydbland og end mere i Frankrig til en vigtig Sidegren af Verdens almindelige Historie.

Saalænge som Noget af Kong Harald Haarfagers mandlige Æt styrede Riget, var Norge agtet og æret overalt; men da Hakon Magnussen (Magnus Lagabæters Søn) ei efterlod sig mandlig Afkom (1319) blev hans Datter søn Magnus Erikson ¹⁾ taget til Konge baade over Sverige og Norge. Da Sønnen Hakon Magnussen, som allerede i Faderens Levetid var antaget til Konge over Norge, omsider lod sig forlede til at ægte den rødfærdige Danske Kong Waldemar Kristoffersens Datter Margrethe, valgte de Svenske, især af Misforstaaelse herover, Hertug Albrecht af Mecklenborg til Konge over Sverige (1363). Kong Hakons Søn Duf blev ved Kong Waldemars Død (1375) Konge over Danmark, og ved sin Faders Død (1380) tillige Konge over Norge. Da han døde i en ung Alder (1387) blev Moderen antaget til Regentinde i begge Riger. I en Krig mod hende blev den ubuelige Svenske Kong Albrecht tagen til Fange, hvorefter Margrethe erhvervede Ret til at vælge sin Søsterdatter søn Hertug Erik af Pommeren til sin Efterfølger i Regjeringen, hvorved den for Rigerne Norge og Sverige saa uløselige Union blev istandbragt paa Rigsdagen i Kalmar i Nærværelse af samtlige Rigers Tilforordnede, og Erik kronet (Margrethesdag 20 Juli 1397) til Konge over alle 3 Riger, Norge, Sverige og Danmark.

Ved den Tid bleve de tre gyldne Kroner i blaat Feldt (Grund) optagne, som et Unions eller fælleds Skjoldemærke for ethvert af de forenede Rigers Vaaben. Saaledes sees Kong Erik den Pommeres Seigl alene at bestaae af 3 Kroner, som, i en Hævs Retning vendte mod hinanden, ere anbragte i det Hjerteskjold, der er heftet til Korstegnet, med følgende Omkrift: "Erici Dei gratia Regni Dacie, Svecie, Norvegie, Slavor, Gotor q. Regis et Ducis Pom. secretum ²⁾;" men foruden dette fælleds Skjoldemærke førte ethvert Rige sit principale og eienommeligen særskilte Vaaben, nemlig: Norge sit ældgamle med den gyldne kronede Løve og St. Olavs Dre i rødt Feldt; Sverige en gylden kronet Løve, som springer over tre Strømme i blaat Feldt, og Danmark tre blaae Løver i guult Feldt.

Da Norge og Sverige for første Gang vare forenede under een Konge, Magnus Erikson (1319), blev der paa begge Sider meget noie vaaget over, at ikke det ene Riges Høihedstegn bleve enten sammenblandede med hinanden, eller det ene Riges Vaaben eller dets Skjoldemærker satte foran det andet Riges Vaaben. Derfor see vi ogsaa den berømte Diplomat og dybe Historiegransker Geheimeraad Carstens ³⁾, efterat have forklaret Forskjellen mellem det af fornævnte Konge fra 1343 til 1361 brugte Norske Majestæts-Seigl og samme Konges svenske Majestæts Seigl, at gjøre følgende Bemærkning: "Med megen Lighed bliver man her en kjendelig og passende Modfats vaer; og mærkeligt er det, at Norge nævnes først i det Norske Seigl, men sidst i det Svenske, saa at man ret med Overlæg har und-

¹⁾ Hans Fader Hertug Erik var en Sønesøn af den Svenske Kong Magnus Ladulaas.

²⁾ I Schæfferus de antiqvis Regni Svecie insignibus. Holm. 1678. 4to.

³⁾ Det Norske Vaabens Opkomst og Forandringer bestemte og dets Skjoldmærker forklarede ved Sigillers, Mynters, gamle Breves og hvortil Efterretningers Hjælp af N. G. Carstens, oplæste i det Kongl. (Danske) Vidensk. Selsk. 1779, 4to.

gaaet at sætte det ene Rige nedenfor det andet. Samme Forskjel findes og iagttaget i denne Konges Norffe og Svenske Breve."

Men iagttaget Grundloven for den Kalmarske Union var bygget paa en fuldkommen Lighed mellem alle 3 Riger under een Konges Bestyrelse, vare dog de særskilte Bestanddele, hvoraf Unionen bestod, saa aldeles ueensartede, at det ei var at tænke paa, at nogen Enhed i Sind og Villie mellem dem kunde tilveiebringes, hvilket er en nødvendig Betingelse for enhver Forening, der skal blive af nogen Varighed.

Denne Hoved-Umstændighed, i Forbindelse med selve Unions-Kongernes llette Karakter og umaadelige Hovmod, som en Følge af deres forsømte Opdragelse, maatte nødvendig afstedkomme det ene Uheld større end det andet.

De Tid efter anden med Kongerne Erik af Pommern, Kristoffer af Bayern, og de Oldenborgske Grever indkomne Skarer af fattige tydske Lykkesøgere, som gave sig Navn af Udelige, kom til at udgjøre Stammen for den senere Danske Udel, og medbragte den ufrie Tænkemaade, som overalt var den herskende i det af Feodal-Despotiet undertrykte Tydskland, virkede ikke mindre til Skade for Unionen, og opvakte idelig Misforstaaelse mellem Rigerne Indvaanere, som ei kunde andet, end have alt det tydske Uvæsen, der, fra Hedenold, især har været den norffe Maade at leve og røres paa aldeles modsat.

Efter Dronning Margrethes Død, (1412) blev Kong Erik af Pommern formedelst gjentagne voldsomme Brud paa Unionen omfider affat fra Regjeringen, og hans Søstersøn Falzgreve, Hertug Kristoffer af Bayern af det danske Rigsraad, uden forud at raadføre sig enten med det Norffe eller Svenske Rigsraad, udvalgt og med overordentlig Pragt i Ribe (1443) kronet og udraabt til Erik Konge over det Danske Rige, hvorved ikke utydelig tilkjendegaves, at de tvende andre Riger vilde blive at ansee som Lyd = Riger under Danmark. Da denne Unions Konge snart forlod Verden (1448) blev den Oldenborgske Greve Kristian valgt og antaget til Konge. Han var den første, som i sit Majestæts = Seigl samlede alle 3 Rigers Skjoldemærker i eet Vaaben, istedet for, som hidtil, at fremvise og anvende dem særskilte. Ved Korsmerket var Vaabenet deelt i 4 Felter: i det første vises de tre Løver for Danmark; i det andet de tre Kroner for Unionen til Kalmars; i det tredje Løven med St. Olavs Øren for Norge; og i det fjerde Feldt den Wendiske Drage, hvortil endnu kom et i Midten anbragt firdeelt Hjerteskjold med de tvende Løver for Slesvig og Nesebladet for Holstein, begge doblerede. Det var prydet med en aaben Krone. Skjoldholderen vare en Kvinde til høire og en Mand til venstre Side af Vaabenet, med Dmskrift: "Christierni dei grat. dacie, svecie, norvegie, slavov. gothor. qv. regis, ducis slesvicensis ac holsatie. stormarie. lmi. oldenborch et delmenhorst comitis secretum" ¹⁾.

Uf den Umstændighed, at Skjoldmerket: de tre gyldne Kroner i blaat Feldt, var i dette sammensatte Vaaben anbragt mellem Danmarks og Norges principale Skjoldemærker, og at det Svenske Skjoldemærke: den gyldne Løve, som springer over 3 Strømme, ikke saaes i dette Vaaben, toge de Svenske længere hen i Tiden Anledning til den Paastand, at ved de tre Kroner i Vaabenet maatte Sverige være betegnet; thi i andet Fald var dette Rige ikke repræsenteret i Vaabenet, dersom ved de 3 Kroner skulde forstaaes et Unions Skjoldemærke. Saalænge Kristian var Konge i Sverige fortes ingen Anke herover. Paa Nynter, saavel af Kong Johannes, (1496) som af Kristian den Anden, (1518), ere Rigerne Skjoldemærke ²⁾ anbragte paa foransførte Maade; men da den sidste, som berygtet Tyrann, maatte flygte fra Danmark (1523), hvor han senere indtil sin Død blev straffet med et haardt og langvarigt Fængsel, blev Kalmars-Unionen fra Sveriges Side hævet ved Gustav Wasas Dphøielse paa den Svenske Throne. Denne Konge optog Skjoldmerket de tre Kroner som det fornemste i det Svenske Rigsvaaben. Hertug Frederik, Kong Hanses Broder, blev valgt til Konge i Danmark og Norge, hvilke Rigers Skjoldemærker han vel sammenblandede til eet Vaaben, men afsoldt sig dog fra at bruge de tre Kroner i Vaabenet. Om denne Konge skriver A. Hvitfeld i sin Kronike (S. 1252): "Udelen gav han over sine Bønder og Tjenerne Hals og Haand og Bøder i alle Sager til og med 40 Mark; hvilket er en drabelig Frihed, deslige ingen Konger udi Danmark havde udgivet. Saadan Frihed have de udi Tydskland, som man kalder Grever og Friherre, saa vor Udel intet fattes, uden Grever og Friherre = Navn. Hvorfore denne Konges Ihukommelse bør hellig og uglemt at være hos os og vorer Efterkommere."

¹⁾ Seiglet findes afbildet i Scheffers Bog om Sveriges gamle Hæheds-tegn, Tab. C. Fig. 13.

²⁾ J. Laurerenz Mus. Reg. Fol. I. mon. No. I. I.

Ved hans Død (1533) blev Sønnen Hertug Kristian, efter en langvarig Feide, Konge over Danmark og Norge. Under ham tiltog Udelens Voldsomhed i den Grad, at Kongen i et hemmeligt Raad inden lukte Døre eedelig maatte forpligte sig til, at hvis det kunde lykkes at undervinge enten hele Norges Rige eller nogen Deel deraf, da skulde samme, ligesom Tydskland, Tjen, Island eller Skaanen, ikke mere, kaldes eller være noget Kongerige for sig, men for Eftertiden udgjøre en Deel af Danmarks Rige og høie til Danmarks Krone til evig Tid, dog paa Vilkaar, at hvis derover opstod Krig og Feide skulde Danmarks Rigsraad og Indbyggere troiligen hjælpe til at udbrage Kongen af en saadan Anibe. Dphavsmandene til denne Skjændselsbaad, der tøber ikke mindre Feighed end Dndskab, have de Danske Historieforivere Crag og Stephanus bekyndgjort for Verden ved at meddele en Liste paa Personernes Navne, som tilligemed den Danske Konge, Tyrannen Kristians værdige Frænde, have underkrevet denne uforglemmelige 3die Artikel i Kongens Aandæstning, dateret Kjøbenhavn d. 28 Octbr. 1536.

Blandt alle som have omtalt dette særegne historiske Dokument ¹⁾, som viser hvorledes den ene af det Slags Medforbundne, skjøndt hemmelig, er bleven behandlet af den anden, synes Ingen paa en mere passende Maade derom at have udladt sig, end hiin berømte franske Lærde i følgende Uttring:

"Det er paafaldende at see disse Dligacker, som havde skjælvnet for nogle stakkels Bisper ²⁾, og rystet af Angest for en Borgemeister i Lübeck, og et heelt Aar igjennem overgivet deres eget Land til det frygteligste Vovespil, opføre sig paa en saa lumpen Maade mod et gammelt Kongerige, Fædrenelandet, til saa mange og store Helte, hvis Søner have vidst at bevare, som et helligt Arvegods, deres Forfædres mandige Dyrer." ³⁾

Alt hvad den Danske Udel kunde formaae at udføre bestod i at bevirke det Norffe Rigsraad affkasset (1537), og fra den Tid maatte nødvendig Norges Høihed, dens Hæder og Magt, Tid efter anden aftage i samme Forhold, som Landet blev overskydt af fattige Danske og Tydske Befalingsmænd i alle offentlige Stillinger.

Ei heller undlod den herskesyge Danske Udel at arbejde paa, om muligt, ogsaa at bringe Sverige ned til en med Norge lige Fornedrelse. Vel svækkedes dette Anslag høiligen, da Successionen til Sveriges Throne (1544) blev erklæret arvelig i Kong Gustav Wasas mandlige Vætt; ikke desmindre overtalte den rænkfulde Danske Kansler Johan Friis nogle Aar derefter (1548) Kong Kristian til at anbringe Skjoldmerket: de tre Kroner i det Danske Rigsvaaben. Denne Handling henstod længe upaatakt, indtil Kong Gustav omsider (1557) lod afsaae et Gesandtskab til Danmark med Breve af saadant Indhold: "Kong Gustav besværede sig over, at Kong Kristian havde udi 10 Aar blevet ved at lade udstikke paa sine Vaaben, Faner og andre malede Ting, de tre Kroner, som Svenske Konger i mange Tider havde ført i deres Vaaben; ja han havde endog gaaet saa formasteligt tilverks, at han med et Signet, hvori disse tre Kroner vare udstukne, havde forsejlet et Brev, som han nyligen havde sendt ham. Deraf kunde Enhver let vide hvad Danmark havde i Sind, nemlig at bringe hele Sverige under det forrige Aag. Han havde forskyldt lang bedre af Kong Kristian, efterdi han neppe havde kommet paa den danske Throne, hvis ikke Sverige havde forstrakt ham med Skat, Penge og anden Krigsfornödenhed, men nu blev han kun slet belønnet derfor." Gesandterne fik det Svar: "At Kongen førte tre Kroner i sit Vaaben, ikke til Fornærmelse for den svenske Nation, men meget mere til en Erinding af den nye Forening, der udi Dronning Margrethes Tid havde været mellem Danmark, Sverige og Norge" ⁴⁾.

Efter begge disse Kongers snart paafølgende Død, udbrod, efter flere frugtesløse Forsøg paa at see Stridighederne angaaende Brugen af Skjoldmerket: de tre Kroner, i Mindelighed bilagte, hiin afspjelige 7 Aars Krig, der fortes med den største Forbittrelse og en mageløs Grumbhed. Den blev i et saameget større Maal ødelæggende for Norge, som dette Rige, under en fraværende, uduelig, og for sin Uvillie mod alt Norff, berygtet Regjering, var udsat for at savne næsten alt hvad der høier til at føre en langvarig Krig. Deraf fulgte, at det formedelst Forsvarsmidternes Utilstrækkelighed maatte taale, at Staden Thronhjelm og St. Olavs Tempel af Fienden blev plyndret, at Berne Sarpsborg og Hammer bleve afbrændte, og hele Distrikter langs med den svenske Grændse ved Brandstæning og anden Udelæggelse saa godt som aldeles forladte.

¹⁾ Kr. 3 Hist. 2 D. S. 47.

²⁾ Biskop Rønnow, som var den modigste, sprang, efter Hvitfeldts Beretning, da de katolske Bisper skulde hestes, op paa en Hænbjelke øverst under Taget, hvor han skulde sig, indtil han næste Dag blev grebet.

³⁾ Histoire des revolutions de Norvège par Catteau-Calleville. Paris 1821 2 Vol. 2.

⁴⁾ Kong Kr. 3 Hist. 1 D. S. 388.